

Komentář Myanmar a Rusko jako spojenci v mezinárodní izolaci

Nikola Majsniarová

Zatímco Západ izoluje Rusko a uvaluje na něj sankce za invazi na Ukrajinu, Moskva hledá nové způsoby, jak rozšířit svůj vliv a získat strategické partnery. Daří se jí to v Myanmaru, kde se od převratu v únoru 2021 postupně stala největším dodavatelem zbraní pro vojenskou juntou. Právě myanmarská armáda stále posiluje svůj vliv v zemi, která jako jediný členský stát ASEAN otevřeně uznal ruskou invazi na Ukrajině.

——— Poté, co myanmarská Strana jednotné solidarity a rozvoje (USDP) napojená na armádu odmítla uznat výsledky voleb, armáda svrhla 1. 2. 2021 demokraticky zvolenou vládu Národní ligy pro demokracii (NLD), kterou vede civilní lídryně Aun Schan Su Ťij. Ve volbách 2020 USDP výrazně prohrála proti prodemokratické NLD, která získala 83 % hlasů. Vůdce převratu, generál Min Aung Hlaing, se následně sám ustavil předsedou Rady státní správy (SAC) a později předsedou prozatímní vlády. Junta začala násilně potlačovat pokojné protesty občanů a na základě vykonstruovaných obvinění uvěznila opoziční politiky NLD, včetně Su Ťij. Násilí při potlačování protestů proti SAC nakonec přerostlo v probíhající občanskou válku. Západ reagoval sankcemi a diplomatickou izolací vojenského režimu, což Myanmar přinutilo hledat partnerství jinde.

V reakci na porušování lidských práv v Myanmaru zavedla EU první sankce v roce 1996. Od získání nezávislosti od Velké Británie (1948) má Myanmar (dříve Barma) dlouhou historii vojenských převratů a potlačování práv menšin, během které došlo k čtyřem vojenským převratům (1962, 1988, 1990 a 2021). Od převratu v roce 2021 západní země koordinovaně uvalily hned několik sankcí. Tváří v tvář mezinárodnímu odsouzení Myanmar a Moskva prohloubily vojenskou a hospodářskou spolupráci. Ruské zbraně hrají nyní významnou roli pro armádu, která má od začátku převratu na svědomí více než 5401 mrtvých a celkem 27 079 politických vězňů. Myanmar navíc čelí vážné humanitární a uprchlické krizi. Myanmarsko-ruské společenství má proto významné geopolitické důsledky pro stabilitu celého indopacifického regionu, ale dotýká se i ruské invaze na Ukrajině.

Prohlubování vztahů Ruska s Myanmarem

V únoru 2023 Myanmar a Rusko oslavily 75. výročí navázání diplomatických vztahů. Během 20. století byly jejich vztahy většinou pouze marginální. Narozdíl od čínsko-myanmarských vztahů, které se budují již desítky let a v nichž se Čína etablovala jako dlouhodobý a největší myanmarský dodavatel zbraní, začaly vztahy mezi Ruskem a Myanmarem výrazněji růst až po roce 2000. V té době myanmarská vojenská junta začala diverzifikovat nákup zbraní a Moskva pro ni byla strategickou volbou. Vojenský převrat v Myanmaru v roce 2021 změnil dynamiku zavedených vztahů. Zatímco Rusko zvýšilo podporu a dodávky zbraní vojenské junte, Čína zaujala zdrženlivější postoj. V roce 2023 Rusko nahradilo Čínu a stalo se největším dodavatelem zbraní Myanmaru, což dále prohloubilo vztahy mezi oběma zeměmi.

Na rozdíl od Ruska začala Čína budovat vazby s Myanmarem už v roce 1988 a stala se hlavním dodavatelem vojenského materiálu. Pro myanmarskou juntou byla spolupráce s Čínou nevyhnutelná; západní sankce devastovaly Myanmar a ruský obranný průmysl byl po revoluci v ruinách. Čína tak dokázala navázat silné diplomatické, obchodní a vojenské vztahy s Myanmarem. S postupem času však pro juntou tato spolupráce přestala být výhodná.

Vojenské jednotky byly nespokojené s čínským vybavením, jež se ukázalo jako nespolehlivé. Bylo většinou z druhé ruky a poruchové, což např. způsobilo smrt mnoha pilotů. Vojenští stratégové se také obávali bezpečnostních rizik spojených s používáním systémů od mocnosti, která současně vyzbrojuje povstalecké skupiny na severu jejich státu. Čína totiž spolupracuje s některými etnickými skupinami v příhraničí, aby zabránila nepokojům na svých hranicích, nelegálnímu obchodu a kriminalitě. Od počátku roku 2000 se proto myanmarská armáda rozhodla doplnit čínské zbraně ruským vybavením. Rusko využilo této příležitosti a začalo Myanmaru dodávat kvalitní těžké zbraně a poskytovat vojenský výcvik. Stovky myanmarských vojáků ročně studují v Rusku a učí se pracovat s ruskou vojenskou technikou.

Přesto však Čína zůstala dominantním hráčem v Myanmaru až do první dekády 21. století. Významným mezníkem ve vojenské spolupráci s Ruskem bylo jmenování generála Min Aung Hlainga vrchním velitelem ozbrojených sil v roce 2011. Tento krok podnítl růst vojenské spolupráce, částečně kvůli nespokojenosti generála s čínským vojenským vybavením a nedůvěře k čínským záměrům v Myanmaru, které považuje za bezpečnostní riziko vůči vojenskému režimu.

V této době se také zintenzivnily diplomatické vztahy mezi vládou garniturou v Myanmaru a v Moskvě. V letech 2013–2020 Min Aung Hlaing čtyřikrát navštívil Rusko a navázal úzké osobní vztahy s vedením ruských ozbrojených sil, zejména s ministrem obrany Sergejem Šojguem. I během vlády NLD v letech 2015–2021, kterou definoval přechod k demokracii, zůstala obranná spolupráce mezi Myanmarem a Ruskem hlavním pilířem bilaterálních vztahů.

Současná vojensko-technická spolupráce

Po převratu v roce 2021 odpor proti junte narostl, což vedlo k ještě těsnější obranné spolupráci mezi myanmarskou armádou a Ruskem. Vzhledem k tomu, že Myanmar zachvátila občanská válka a konflikt se rozšířil z periferie do středu

země, ztratila armáda kontrolu nad velkou částí území a musí při střetu s odbojovými silami více využívat letectvo. Proti juntě totiž stojí ozbrojené složky Vlády národní jednoty, Lidové obranné síly a různé etnické ozbrojené skupiny, jež jsou závislé na darech a nemají technicky vyspělé zbraně jako armáda, a proto vedou spíše partyzánský styl boje. Přesto junta ztrácí kontrolu nad okrajovými oblastmi, kde tyto skupiny dominují.

OSN a nevládní organizace zjistily, že většina letadel používaných myanmarským letectvem pochází z Ruska a Číny. Nezávislý vyšetřovatel OSN pro lidská práva v Myanmaru Tom Andrews uvedl, že letecké síly často útočí na školy, kliniky a tábory pro vnitřně vysídlené osoby. Obvinil proto Moskvu a Peking ze spoluúčasti na těchto útocích a upozornil na závažná porušení lidských práv a možné válečné zločiny. Ve své zprávě pro Radu pro lidská práva z května 2023 Tom Andrews identifikoval, že myanmarské armádě byly z Ruska dodány zbraně a vojenský materiál v hodnotě 406 mil. USD; čínské dodávky představovaly 267 mil. USD. Zpráva tedy potvrzuje, že od převratu Rusko nahradilo Čínu jako největší poskytovatel vojenské pomoci režimu.

V současné době pak Myanmar jako jediná země jihovýchodní Asie poskytuje Rusku podporu a dodává Moskvě vybavení, které od ní získal v roce 2021. Rusko odkoupilo vojenské dodávky, jež dříve poskytl Myanmaru, včetně optických zaměřovačích systémů pro tanky T-72. Kromě toho ruské síly začaly na Ukrajině používat minometné náboje vyrobené v Myanmaru. Tyto transfery potvrzují úzké vztahy mezi myanmarskými ozbrojenými silami a Ruskem od roku 2021.

Myanmar hledá spojence mimo ASEAN

Vojenská pomoc Rusku v podobě dodávek zbraní je odměnou za podporu v boji proti mezinárodní izolaci vojenského režimu, což dokazuje i setkání generála Min Aung Hlainga s ruským prezidentem Putinem na okraj Východního Ekonomického fóra 2022 v Rusku. Naproti tomu Čína nepozvala zástupce Myanmaru na fórum Nové hedvábné stezky v roce 2023. V listopadu 2023 dokonce Rusko uspořádalo první společné námořní cvičení s Myanmarem. Pro SAC jsou tedy ruské iniciativy klíčové kvůli vyrovnání se s mezinárodní izolací.

Vedle západních sankcí se Myanmar potýká i se zhoršenými vztahy se Sdružením národů jihovýchodní Asie (ASEAN), které vyloučilo Myanmar z jednání a zbavilo ho možnosti předsedať tomuto regionálnímu bloku v roce 2026. ASEAN odsoudil puč myanmarské junty a vyzval zemi, aby dodržovala tzv. pětibodový konsenzus, který

Myanmarsko-ruské spojenectví má geopolitické důsledky pro stabilitu celého indo-pacifického regionu.

má ukončit násilí a podpořit politický dialog mezi armádou a stranami sporu. Neochota myanmarské armády plnit cíle konsenzu vedla ke zhoršení vztahů s asijským blokem. V rámci sdružení ASEAN zaujímají kritický postoj především Malajsie, Indonésie, Filipíny a Singapur a tyto členské země rovněž omezily obchod a investice v Myanmaru.

Celkově je hospodářská situace v Myanmaru pod vládou vojenské junty zoufalá a země se potýká s hlubokými strukturálními problémy, které se táhnou již od doby covidové pandemie. Proto junta hledá alternativní cesty a zaměřuje svou pozornost na multilaterální organizace, v nichž mají Rusko a Čína významný vliv. Od května 2023 se Myanmar stal partnerem pro dialog v ŠOS a usiluje o členství v BRICS, která zahrnuje tři hlavní spojence Myanmaru – Čínu, Rusko a Indii. SAC se snaží získat půjčky od Nové rozvojové banky BRICS ke zmírnění rozpočtového deficitu a usiluje o dohodu o volném obchodu s Eurasijskou ekonomickou unií (EAEU) vedenou Ruskem, inspirovaná dohodami Vietnamu a Singapuru.

Je však strategický posun myanmarské armády směrem k multilaterálním organizacím, jako jsou ŠOS, BRICS a EAEU, ve střednědobém horizontu uskutečnitelný? Rozhodnutí o přijetí Myanmaru bude záviset na ochotě Ruska a Číny spolupracovat s režimem v době politické nestability. V současné době vidíme, že se Moskva zaměřuje na spolupráci s tzv. rogue states (např. Írán a Severní Korea) poté, co západní země přestaly s Ruskem obchodovat. Obě země – Myanmar i Rusko – si mají navzájem co nabídnout, zejména v oblasti energetiky. Pro Rusko může být strategickou výhodou i geografická poloha Myanmaru v blízkosti strategických námořních tras. Prodej zbraní v Myanmaru také vyhovuje ruským zájmům, které lze v jiných zemích jihovýchodní Asie, zejména ve Vietnamu, hůře prosazovat.

Je však důležité vzít v úvahu, že na počátku roku 2024 demokratický odpor v Myanmaru zaznamenal značná vítězství. Poprvé od převratu se zvyšuje pravděpodobnost, že revoluční hnutí dokáže překonat vojenskou diktaturu. Je proto otázkou, zda si armáda vůbec udrží své postavení v čele země.

Geopolitické a regionální důsledky spolupráce

Téměř tři a půl roku trvající občanská válka, zpochybňování čínských záměrů a kritika ze stra-

Myanmar je jediná země jihovýchodní Asie, která poskytuje Rusku podporu.

ny ASEAN přiměly Myanmar posílit své vztahy s Ruskem. Zatímco Čína se od studené války stala hlavním velmocenským spojencem, lepší vztahy s Kremlm nyní poskytují vojenské juntě nenahraditelnou příležitost komunikovat s mezinárodními vůdci a čelit dopadům diplomatické izolace. Myanmarská vláda národní jednoty vydala prohlášení odsuzující ruskou invazi a projevila tak solidaritu s Ukrajinou. Lidé zapojení do odporu proti vojenské juntě vidí Ukrajinu jako symbol boje za nezávislost a demokracii, za které také bojují. Naopak, vojenský režim se staví do pozice blízkého přítele Kremlu v jihovýchodní Asii a invazi na Ukrajinu považuje za „oprávněnou“.

Vzájemná legitimizace autoritářských režimů a rozšířená vojenská spolupráce, včetně kontroverzní myanmarské pomoci Rusku, má významné negativní geopolitické důsledky. Kreml posiluje vojenskou moc myanmarského režimu a přispívá k prodlužování občanského konfliktu v Myanmaru, což ohrožuje regionální stabilitu v Indo-Pacifiku. Tato situace ukazuje, že nejde jen o zoufalý pokus najít partnera, ale o strategické spojení, kde si obě strany mají co nabídnout. ●

→ Nikola Majsniarova je odbornou asistentkou v Central European Institute of Asian Studies, think tanku zabývajícím se rusko-čínskými vztahy a Myanmarem, je jednou ze zakladatelů projektu Myanmar Coup Tracker.